

**FUNCIONS DIFERENCIALS DEL PEDAGOG/A
EN ELS SERVEIS D'AVALUACIÓ I SEGUIMENT
DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ D'INFANTS**

**EQUIPS AVALUACIÓ (EVAMI, UDEPMI, ECEIA) I SEGUIMENT
(SIFE, ICIF, ECAI, SAP) DEL MALTRACTAMENT INFANTIL I
ADOLESCENT AMB MESURA D'ACOLLIMENT O ADOPCIÓ**

28 de juliol de 2017

- 1.- INTRODUCCIÓ
2. DESCRIPCIÓ DELS EQUIPS AVALUADORS I DE SEGUIMENT
3. MARC NORMATIU
4. FUNCIONS ESPECIFIQUES DEL PEDAGOG/A EN ELS EAIAs
5. CONCLUSIONS
6. FONTS DE CONSULTA

Document debatut i analitzat en el Grup de Recerca de Pedagogia Social entre el 2016 i 2017

Elaboració del contingut amb la col·laboració dels membres del Grup de Recerca de Pedagogia Social (GRPS): Sandra Moreno, Marta Pagès, Irene Casas, Isaac Uyà, Elena Boira, Roger Caro, Montserrat Muselles, Dolors Prats, Maica Comellas, Montse Juanpere i Pilar Morral.

Direcció i coordinació: Pilar Morral
Ratificat en la Junta de Govern: 28/07/2017

Drets exclusius d'edició: © Col·legi de Pedagogos de Catalunya
Els continguts poden ser reproduïts, citant-ne la font i els autors

1.- INTRODUCCIÓ

La finalitat d'aquest document és descriure i conèixer els Equips que conformen els Serveis d'intervenció en el maltractament infantil i adolescent, els quals tenen una composició interdisciplinària diferent. Ens referim d'una banda, als Equips formats pel Psicòleg/a, Treballador/a Social, Pedagóg/a i Educador/a Social, com en els EAIA¹, en els equips tècnics dels Centres d'Acollida, o l'antic Equip Ambulatori de Barcelona. I, d'altra banda, als Equips² formats per un Psicòleg/a i Treballador/a Social i/o Educador/a Social, en els quals no s'inclou la figura del Pedagóg/a, com són els EVAMI, UDEPMI, ECEIA, SIFE, ICIF i ECAI.

Aquest document, un cop validat per la Junta de Govern del COPEC, formarà part de la proposta que el Col·legi de Pedagogs de Catalunya, en aquest àmbit, te de referència per a presentar al Departament de Treball, Afers Socials i Família, en la revisió de la Cartera de Serveis Socials³ vigent en l'actualitat.

Els Equips d'Atenció a l'Infant i l'Adolescent (EAIA), són equips de professionals de l'àmbit psicològic, pedagògic i social, que tenen com a funció la valoració, actuació i atenció d'infants en risc de desemparament, així com el seguiment i el tractament de les seves famílies. En aquest sentit els EAIA - creats l'any 1989- són equips de referència i eix vertebrador del sistema de protecció i són equips interdisciplinaris, que realitzen les tasques d'assessorament, avaluació, intervenció individual i grupal, i seguiment en tot el seu abast, que avala que el Pedagóg/a, per la seva disciplina, estigui qualificat i capacitat per desenvolupar totes les funcions. És així com les diferents disciplines professionals es complementen i es nodreixen per la pròpia especificitat. Per això, en aquest document, es defensa l'aportació del rol del pedagóg/a en els diferents equips de la xarxa de protecció dels menors d'edat i les seves famílies.

L'objectiu dels diferents Serveis d'intervenció en matèria de prevenció i protecció del maltractament infantil que presentarem a continuació, i que s'han anat creant en els darrers 20 anys, és donar resposta des de l'especialització tècnica. A més a més dels Equips EAIA, aquí ens centrarem en altres Serveis⁴ similars o addicionals. Alguns d'aquests realitzen la Valoració i la proposta de protecció corresponent ja sigui de risc⁵ o de desemparament⁶. I d'altres Serveis de protecció realitzen el Seguiment de la mesura proposada (com els SIFE, que es descriu a l'Apartat B).

¹ EAIA: Equips d'Atenció a l'Infant i l'Adolescent

² EVAMI: Equips de Valoració de Maltractament Infantil (detectats sobretot en àmbit sanitari). UDEPMI: Unitat de Detecció i Prevenció de Maltractament Infantil (detectat a través del telèfon de la Infància Respon). ECEIA: Equip Central Especial d'Infància i Adolescència (a Barcelona). SIFE: Servei d'Integració en Famílies Extenses. ICIF: Institucions Col·laboradores d'Integració Familiar (Aliena). ECAI: Entitats Col·laboradores d'Adopció Internacional.

³ Decret 142/2010, d'11 d'octubre, de la Cartera de Serveis Socials

⁴ Equips sense pedagóg/a, similars a l'EAIA: EVAMI, UDEPMI, ECEIA, SIFE, ICIF i ECAI

⁵ RISC: "s'entén per situació de risc la situació en què el desenvolupament i el benestar de l'infant o l'adolescent es veuen limitats o perjudicats per qualsevol circumstància personal, social o familiar, sempre que per a la protecció efectiva de l'infant o l'adolescent no calgui la separació del nucli familiar" (Article 102.1 Llei LDOIA 14/2010).

⁶ DESEMPARAMENT: "Es consideren desemparats els infants o els adolescents que es troben en una situació de fet en què els manquen els elements bàsics per al desenvolupament integral de la personalitat, sempre que per a llur protecció efectiva calgui aplicar una mesura que impliqui la separació del nucli familiar." (Article 105.1 Llei LDOIA). En aquestes situacions, la DGAIA assumirà la tutela de l'infant o adolescent i en delegarà la guarda i custodia als centres de protecció en les diferents modalitats o als acollidors parentals, les famílies alienes o les adoptives

2.- DESCRIPCIÓ DELS EQUIPS AVALUADORS (A) I SEGUIMENT (B)

A.- En aquest apartat es descriuen els diferents Equips que operen com AVALUADORS del maltractament infantil i juvenil, que depenen de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA), dins del Departament de Treball, Afers Socials i Família.

EQUIPS AVALUADORS	DGAIA	EVAMI
		UDEPMI
		ECEIA
		EAIA

A1.- Els EVAMI, o Equips de Valoració de Maltractament Infantil detectats en l'àmbit sanitari. Són Equips en funcionament les 24h atès que pel dispositiu sanitari derivant es poden detectar situacions greus.

EVAMI: Equips integrats per un Psicòleg/a i un Treballador/a Social. Actualment no hi és el pedagog/a.

A2.- La UDEPMI o Unitat de Detecció i Prevenció de Maltractament Infantil mitjançant el telèfon de la Infància Respon. Canalitza les situacions d'urgència social de suposades situacions de maltractament en infants i adolescents. La primera valoració la canalitzen i deriven al servei oportú.

UDEPMI: Unitat integrada a la pràctica pels professionals de la Psicologia i del Treball Social, però queda obert a la titulació universitària en l'àmbit de les ciències socials amb experiència amb infància i adolescència en risc.

Aquest equip podria tenir alguna semblança, en l'apartat d'atenció a la infància, al Centre d'Urgències i Emergències Socials de Barcelona (CUESB).

A3.- L'ECEIA o Equip Central Especial d'Infància i Adolescència que operen a Barcelona. Són equips similars als EAIA que intervenen en situacions de famílies sense sostre i també en situacions prioritàries, és a dir, que requereixen de valoració en un curt termini de temps.

ECEIA: Aquests equips estan compostats per un/a psicòleg/a i un/a Treballador/a Social. Actualment no hi és el pedagog/a.

EVAMI i ECEIA són equips que intervenen en situació d'urgència i en crisi, però no per això els fa més específics que els EAIA qui també opera en estudis urgents i prioritàris (15 dies i 3 mesos) a més a més dels estudis ordinaris (6 mesos).

Com va dir Maica Comellas, pedagoga, professional amb llarga experiència en infància i adolescència en risc, en la trobada del Grup de Recerca de Pedagogia Social del 14/12/2016:

“no només és oportú la disciplina del pedagog/a sinó la preparació específica del pedagog/a en situació en crisi, com els hi passaria a les altres professions també. Perquè les funcions generals són les mateixes”.

En l'àmbit del DIAGNÒSTIC, tots els Equips descrits, identifiquen els indicadors i factors de risc de les situacions de maltractament, negligència o abús, les capacitats parentals, l'entorn contextual de suport familiar, integració social, integració en els recursos de diferents àmbits... i com es relacionen amb les situacions de vulnerabilitat i d'afectació a les necessitats, desenvolupament, mancances i fortaleses dels infants i adolescents. I l'objectiu de l'estudi diagnòstic és fer una valoració del pronòstic pedagògic, psicològic i social de la família i dels infants i adolescents.

Destaquem doncs que a tots ells els hi manca la figura del pedagog/a, malgrat es tracta, en essència, de les mateixes funcions que exerceixen els EAIA, on sí hi ha el pedagog/a, però en contextos de treball o temporalitat de l'encàrrec diferenciat.

B.- Els Equips de SEGUIMENT O INTERVENCIÓ per motivar canvis de millora en les competències parentals socials⁷ dels guardadors, i el seguiment dels infants tutelats els quals conviuen en una família d'acollida o en adopció.

Destaquem que aquests equips de SEGUIMENT també tenen, entre d'altres, alguna funció de DIAGNÒSTIC focalitzada en la selecció de famílies acollidores/adoptives, on validen les capacitats de parentalitat social per a tenir cura, protegir, educar i socialitzar els infants o adolescents acollits o adoptats.

Quant al Seguiment, es descriuen els equips pròpiament d'INTERVENCIÓ i SEGUIMENT dels infants acollits en famílies extenses, a proposta dels EAIA, com són els SIFE. D'aquests tenen la competència la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència -DGAIA-.

I d'altres Equips de SEGUIMENT, alguns d'ells tenen la gestió delegada a entitats col·laboradores com ICIF, ECAI i Servei d'Atenció Post-adoptiva i depenen de competencialment de l'Institut Català d'Acolliment i Adopció -ICAA-.

EQUIPS DE SEGUIMENT	DGAIA	SIFE
		EAIA
	ICAA	ICIF
		ECAI
		SERVEI D'ATENCIÓ POSTADOPTIVA

⁷ PARENTALITAT SOCIAL, és el nom que en Barudy (Barudy y Dantagnan 2006) distingeix a la parentalitat que no és biològica, i que per tant es refereix a família acollidora o adoptiva.

B1.- DIRECCIÓ GENERAL D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA (DGAIA)

B1.1. SIFE o Servei d'Integració en Famílies Extenses. S'emmarca dins del programa de suport a les famílies amb infants i adolescents en situació de desemparament i s'encarrega de realitzar el SEGUIMENT dels nens i la família extensa mentre duri l'acolliment. Concretament, el SIFE porta a terme el projecte "La meva família m'acull"⁸ (Generalitat de Catalunya, 2012)

Els tipus d'acolliment familiar, ja siguin Simple, Permanent o Guardes administratives, atenent a les necessitats d'arrelament dels infants i l'addicional vinculació⁹, a més dels progenitors, a les famílies acollidores. La coordinació entre els equips de seguiment de l'acolliment (SIFE) i els equips referents dels pares i que treballa pels infants (EAIA), és bàsica pel benestar de l'infant. Sense oblidar l'objectiu de treball pel possible restabliment de les capacitats parentals i vincle que puguin comportar la reunificació patern-filial.

A títol de reflexió i a propòsit de l'article¹⁰ de Montse Juanpere i Pilar Morral, pedagogues, professionals expertes en l'àmbit de la infància i adolescència en risc, exposen que:

"Les famílies extenses, avis, oncles, germans... que tenen condicions per acollir, són un entorn molt adequat per tenir cura de l'infant o l'adolescent. Aquests li proporcionen tanta o més protecció i seguretat que altres formes d'acolliment ja que el mantenen en el si dels propis vincles familiars de la família d'origen. En contraposició a una família aliena, l'acolliment en família extensa proporciona referents ja coneguts. Sovint doncs, la percepció i vivència de la separació, tant pels pares com pels fills no suposa un major impacte. Altrament, la convivència amb altres models educatius i afectius sense que es desvinculin de la seva família biològica, la formació i desenvolupament integral de l'infant, són nous plantejaments i reptes de l'acolliment. El suport dels professionals interdisciplinaris en el seguiment i guia de l'acolliment, donarà més garanties d'un millor funcionament. És per això, que cal destinar recursos i professionals que coneguin les dificultats i puguin donar suport a la funció educativa per tal d'enfortir a les famílies que acullen i fer-ne el seguiment". (referint-se a la figura del Pedagog).

B2. L'Institut Català d'Acolliments i Adopcions (ICAA),

L'ICAA, és l'entitat pública que gestiona, mitjançant els equips tècnics competents, els processos de valoració psicosocial de les persones sol·licitants d'acolliment en família aliena i d'adopcions internacionals.

L'ICAA fa el seguiment per assegurar el bon procés d'acolliment i acompanyar pel possible retorn dins la família biològica. Els equips delegats són les ICIFs, ECAIs i Serveis d'Atenció Post-adoptiva.

⁸ "La meva família m'acull. Projecte per promoure i millorar la família extensa i donar-li suport" Autors Joan Llossada, Joan Mayoral i Paquita Planas. (2012)

⁹Vinculació Addicional (o doble vinculació: a la família biològica i la acollidora) terme emprat pel Grup de Recerca de Pedagogia Social per fer referència al necessari arrelament dels infants, tant als progenitors com amb les famílies acollidores, i en especial les famílies alienes

¹⁰ Juanpere, M. i Morral, P: "QUIN PROFESSIONAL DÓNA SUPORT A LES FAMÍLIES QUE ACULLEN ELS INFANTS?" a PARLEM DE PEDAGOGIA 15 de setembre de 2014 <http://www.pedagogs.cat/reg.asp?id=2019&i=ca>

B2.1. **ICIF** o Institucions Col·laboradores d'Integració Familiar. Són entitats que tenen com a funció la integració dels infants en una família d'acollida aliena (no parental).

ICIF: Els professionals que les componen són el Psicòleg/a, el Treballador/a Social i l'Educador/a Social. Actualment no hi és el pedagog/a.

B2.2. **ECAI** o Entitats Col·laboradores d'Adopció Internacional. Servei de suport consistent en la gestió i mediació per a l'adopció de menors en l'àmbit internacional. Aquest servei pot ser realitzat per l'organisme públic competent de la Generalitat o per entitats col·laboradores públiques o privades sense ànim de lucre que obtinguin la corresponent acreditació.

L'objectiu és donar resposta a situacions i necessitats que requereixen una especialització tècnica, com és assessorar i informar als sol·licitants d'adopció internacional, seguint les instruccions de l'Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció i, en especial, sobre les especificitats a cada país i les conseqüències jurídiques que es poden produir a Catalunya.

ECAI: L'Equip que el compona és un psicòleg/a o psicopedagog/a, i un Treballador/a Social. Actualment no hi és el pedagog/a.

B2.3. **Servei d'Atenció Post-adoptiva:** Servei que ofereix un espai de consulta, assessorament, orientació i intervenció individual i familiar per tractar dificultats puntuals que tenen a veure amb la integració dels infants al si de la seva família adoptiva.

L'objectiu és donar resposta a situacions i necessitats que requereixen una especialització tècnica, atesa la complexitat que comporta tot procés d'adopció.

SAP: Aquest servei ja té inclosa la pedagogia dins l'equip de pedagog/a, psicòleg/a i Treballador/a Social.

Les mesures d'Acolliment requereixen d'un SEGUIMENT del nucli per tal que l'infant es pugui integrar en el nou nucli aliè, alhora que es confirmi i s'asseguri el vincle amb la família d'origen, treballant la vinculació addicional.

Les coordinacions entre els dos equips de SEGUIMENT, dels acolliments i els dels progenitors, serà necessària per garantir el desenvolupament psíquic i de vivències significatives de l'infant.

El SEGUIMENT dels Acolliments en Família Aliena, a l'igual que el seguiment professional dels Acolliments en Família Extensa, requereix:

- a. Observació i escolta de l'infant acollit,
- b. Potenciar i acompanyar en les actituds i habilitats parentals dels acollidors per empatitzar amb les necessitats personals, educatives i socials de cada infant en particular.
- c. Donar suport en el Seguiment, Acompanyament i Dinamització de la relació de l'infant en les visites amb els pares,
- d. Treballar per la integració o reconstrucció de la figura dels pares, i
- e. Incidir per a la integració de l'infant a nivell escolar, tenint en compte les possibles mancances acadèmiques o de desenvolupament cognitiu de l'infant, i la coordinació amb els professionals de l'àmbit escolar i re-educatiu.

En relació als serveis AVALUADORS i de SEGUIMENT relacionats amb l'acolliment, pre-adopció i adopció internacional, Dolors Prats, pedagoga, professional amb anys d'experiència en aquest àmbit, en la Reunió del Grup de Recerca de Pedagogia Social de data 25 de maig del 2016, aporta que:

En la tasca d'informació a les famílies que demanen l'adopció internacional, es requereix d'una clara i extensa explicació pedagògica de la mesura. Tenint en compte que les famílies que sol·liciten una adopció parteixen d'unes expectatives, unes actituds preconcebudes de més o menys rigidesa conceptual, unes capacitats i habilitats parentals que caldrà explorar, uns coneixements mínims sobre les diferents etapes vitals dels infants, etc. Cal doncs fer un primera intervenció/formació/accompanyament que les famílies sol·licitants d'adopció que podran rebre i incorporar d'es d'un inici.

En aquests Serveis, quina especialització té el professional pedagog?

En la primera explicació del programa d'adopcions:

- . Assessorar i orientar en les dificultats que expressin,*
- . Formació en el procés preadoptiu.*
- . Exploració, anàlisi, promoció i seguiment de les situacions d'integració dels infants en els nuclis d'adopció*
- . Les capacitats parentals dels quals siguin adients per a tenir cura, empatitzar, interaccionar i educar en l'exercici de les parentalitat adoptant que hauran de desenvolupar en l'infant adoptat.*
- . Donar suport tècnic a l'infant i acompanyar-lo en el nou nucli familiar en el marc complex de l'adopció. Funció que té reconeguda segons la Cartera de Serveis Socials (1.2.1.13).*

3. MARC NORMATIU

La Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) és l'entitat pública competent en matèria de protecció d'infància i adolescència. Té la funció de desenvolupar tasques de prevenció, detecció i protecció dels infants i adolescents en situacions de risc greu i desemparament. Li correspon liderar la coordinació interinstitucional pel bon funcionament dels processos de detecció i diagnòstic del maltractament i té la responsabilitat d'exercir la protecció i tutela dels infants i adolescents desemparats .

Llei 14/2010 dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència (LDOIA)

L'article 90 de la LDOIA, encomana a les administracions públiques impulsar el desenvolupament d'actuacions adreçades al conjunt de la comunitat educativa que permetin prevenir, detectar i eradicar el maltractament a infants i adolescents, els comportaments violents, l'assetjament escolar i la violència masclista.

Cal tenir en compte, però, que és un dret de l'infant viure amb els seus pares, excepte en els casos en què la separació es faci necessària. És també un dret de l'infant mantenir el contacte amb el pare i amb la mare, si està separat d'un d'ells o d'ambdós.

En l'article 120 de la LDOIA s'estableixen les mesures de protecció tipificades: L'Acolliment Simple (tant en Família Extensa com en Família Aliena), Acolliment Permanent, Acolliment en Unitat convivencial d'acció educativa, Acolliment en centre públic o concertat, Acolliment Preadoptiu, i mesures de transició a la vida adulta i a l'autonomia personal. Dins les mesures de desemparament del sistema de protecció, i des del mateix Col·legi de Pedagogs de Catalunya, el 31 de juliol de 2015, es va realitzar un altre document dels Equips tècnics dels diferents centres residencials del sistema de protecció¹¹.

Actualment, a més, la premissa i repte a aconseguir des del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, és l'objectiu que cap nen de 0-6 anys desemparat deixi de tenir una família i, per tant, eviti l'ingrés a un centre residencial.

La DGAIA i l'ICAA intenten treballar conjuntament per atendre els infants que entren en el sistema de protecció i donar resposta a les atencions de l'infant dins un ambient d'acollida familiar alhora que es treballa per al contacte d'aquest amb la seva família d'origen i/o per a la reunificació en els casos pertinents. Així ho recorda també el Síndic de Greuges. Segons resumeixen Cebran i Agut¹² sobre l'opinió del Síndic de Greuges el 2013, entorn a la reunificació dels infants tutelats al nucli familiar d'origen, destaquen els següents punts:

¹¹ "CENTRES RESIDENCIALS DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA: FUNCIONS DIFERENCIALS DEL PEDAGOG/A I PSICOPEDAGOG/A" – Grup de Treball de Pedagogia Social - http://www.pedagogs.cat/doc/GTPS-COPEC_CentresResidencials_31-7-2015.pdf

¹² Resum de l'apartat reunificació dels infants amb la família biològica, realitzat per Christelle Cebran i Tania Agut: "L'Acolliment familiar: una mesura de protecció a la Infància". (Vic maig 2015).

" Anàlisi de la valoració i la decisió de retorn des de l'interès de l'infant. Les condicions dels pares o familiars per assumir els deures de les funcions parentals. La justificació i aprovació de les mesures de suport proposades

.Regular i protocol·litzar els processos de preparació del retorn i de la incorporació a casa dels menors: establir uns requisits en la proposta de retorn, fixar els indicadors d'èxit del retorn i l'anàlisi de cada cas, establir indicadors de fracàs del retorn i l'anàlisi de cada cas

. Donar més mecanismes de suport al retorn: pla de formació per als pares biològics, pla de preparació dels infants, garantir una prestació econòmica en el moment del retorn, seguiment intensiu de la situació de l'infant durant el retorn

. Intensificar i protocol·litzar el treball en xarxa en les situacions de retorn dels infants amb l'escola anterior i la nova, amb el servei de salut mental infantil o juvenil o el CDIAP (si intervenen), amb els serveis de salut, lleure o altres."

Per a la bona pràctica de la reunificació, el programa "Caminar en Família" realitzat pel GRISIJ¹³ es valora positiu i necessari pel treball en procés. S'intervé a tres bandes (infant, família biològica i família acollidora o CRAE). A mesura que avança la formació i col·laboració de les parts, i després de quasi un any, s'intersecciona i uneix en un treball familiar conjunt final encaminat a la tornada de l'infant amb la família d'origen.

Llei 54/2007, d'adopció internacional, BOE el 29 de desembre de 2007

També es treballa per a potenciar la cultura de l'Acolliment a través de les campanyes de recerca de famílies acollidores/adoptives i col·laboradores, així també com potenciar el pla de suport a les famílies acollidores/adoptives mentre realitzin la seva tasca.

Els criteris de selecció de la persona o família per formalitzar l'acolliment o adopció, s'han d'establir per reglament, tenint en compte l'edat, l'aptitud educadora, la situació familiar i altres circumstàncies en interès de l'infant o l'adolescent. I l'acolliment de germans, en la mesura del possible, també garantir que sigui per part de la mateixa família.

La Cartera de Serveis Socials, pendent de revisió des del 2011

- EAIA Codi 1.2.1.2. Perfils professionals format per 4 professionals: psicòleg/a, pedagog/a, treballador/a social i educador/a social, preferentment amb experiència en l'àmbit de la infància i l'adolescència en risc.

- UDEPMI Codi 1.2.1.14. Perfils professionals amb titulació universitària en l'àmbit de les ciències socials, preferentment amb experiència en l'àmbit de la infància i l'adolescència en risc.

- EVAMI Codi: 1.2.1.1.5. Equip format per psicòleg/a, treballador/a social, preferentment amb experiència en l'àmbit de la infància i l'adolescència en risc.

- ICIF Codi: 1.2.1.8. Basat en el Decret 337/1995 de 28/12, per a desenvolupar funcions de mediació per a integrar als infants en una família per mitjà de l'acolliment. Aquest servei pot ser fet per l'organisme públic competent de la Generalitat, per les entitats locals o per entitats col·laboradores públiques o privades sense ànim de lucre degudament acreditades. Equip format per psicòleg/a o psicopedagog/a, treballador/a social i/o educador/a social.

¹³ GRISIJ Grup de Recerca en Intervencions socioeducatives en la Infància i la Joventut. de la facultat de pedagogia de la UB.

- ECAI Codi: 1.2.1.1.2. Perfils professionals Equip format per: advocat/da, psicòleg/a o psicopedagog/a, treballador/a social.
- Servei d'Atenció Post-adoptiva Codi: 1.2.1.13. Espai de consulta, assessorament, orientació i intervenció individual i familiar que requereixen d'una especialització tècnica, per abordar situacions complexes de la integració dels infants al si de la família adoptiva. Equip format per pedagog/a, psicòleg/a i treballador/a social.

De la mateixa manera, i a l'igual que en la Cartera de Serveis Socials es contempla la figura del pedagog/a en els "Serveis d'Atenció Postadoptiva", i la figura del psicopedagog/a en els "Serveis d'Adopcions Internacionals", podem defensar la inclusió del pedagog/a en els diferents camps de treball relacionats amb les ICIF i els SIFE's, donat que moltes de les funcions que es desenvolupen des d'ambdós serveis tenen una competència educativa que el pedagog/a està qualificat i especialitzat per a portar a terme.

4. FUNCIONS ESPECÍFIQUES DEL PEDAGOG/A ALS EQUIPS D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA

Les funcions del pedagog social en l'àmbit de valoració del maltractament infantil i adolescent, es basen en la valoració de les competències parentals tant en les forteses com en les mancances. La manca de competències parentals produeixen indicadors de risc greu en els infants quan aquests pateixen problemes de vincle i socialització, dificultats d'atenció i ordre per centrar-se i seguir amb correcció els processos d'aprenentatge, sobrecàrrega i estrès que pot dificultar l'evolució resilient.

Un cop detectades les capacitats i habilitats parentals i les repercussions en les atencions i indicadors dels infants, el pedagog/a que treballa en un equip interdisciplinari (com en els equips EAIA o els Centres d'Acollida), realitzarà la proposta de protecció oportuna i adequada així com la coordinació amb els serveis de la xarxa social per a intervenir i tractar aquelles problemàtiques observades.

Les funcions del pedagog/a social en l'àmbit de la intervenció i seguiment de la mesura de protecció del risc o desemparament, tindrà com a objectiu proporcionar eines per aferrar els propis recursos educatius, desenvolupar i empoderar les capacitats i habilitats parentals. El professional de la pedagogia intervindrà per orientar i formar als pares o acollidors en l'educació parental i la parentalitat positiva.

En el cas de desemparament i mesura de protecció, no només s'intervé per la integració de l'infant en la família d'acollida sinó també es treballa per a la reunificació familiar de l'infant amb la seva família d'origen, sempre que sigui possible, i segons recull la llei. En les mesures d'adopció, en

canvi, el treball de retorn no hi té cabuda però si les relacions fraternals previstes en el procés judicial de ratificació de la mesura o en la llei LDOIA.

Recordant l'estudi comparatiu de Carme Montserrat (Montserrat, Casas i Navarro, 2010)¹⁴, que exposa en la jornada "Fem gran l'acolliment" de l'11 de juny del 2016, recull que les necessitats dels infants amb mesura d'acolliment (igual que en d'altres mesures) són:

"el vincle afectiu, sentiment de seguretat i protecció, ser atès en les necessitats bàsiques, necessitat de pautes educatives i límits, que es prioritzi l'escolaritat, que tingui expectatives altes, que tingui estabilitat, que es prioritzi la seva educació, que siguin informats/escoltats/participar en la presa de decisions".

LES FUNCIONS GENERALS DELS EQUIPS INTERDISCIPLINARIS SÓN:

- Donar suport tècnic als Serveis Socials Bàsics i col·laborar-hi en les matèries de llur competència.
- Fer valoracions especialitzades, tenint en compte els corresponents informes de derivació.
- Promoure, establir i aplicar mesures d'inserció social, laboral, educativa i familiar.
- Fer el seguiment, tractament i l'avaluació de les mesures de protecció.
- Elaboració i control dels plans de millora.
- Coordinar-se amb els serveis socials bàsics, amb els professionals dels altres sistemes de benestar social, amb les entitats associatives i amb els altres serveis especialitzats.
- Les altres funcions establertes per l'ordenament jurídic vigent.

LES FUNCIONS ESPECÍFIQUES DEL PEDAGOG/A SÓN¹⁵:

Tant en els processos d'Avaluació com també de Seguiment de mesura:

a) Dirigides als pares, tutors o acollidors:

a.1) Quant a la Valoració:

- Valorar les capacitats i habilitats parentals per desenvolupar les competències educatives, els estils educatius rebuts en la infància i els propis, els principis educatius, les pautes educatives i el modelatge parental. (Tant dels pares com de les famílies acollidores i adoptants)
- Detectar l'estil educatiu predominant de cada pare i valorar les possibles conseqüències sobretot dels estils més polaritzats. Analitzar els models educatius de la família i si es contradueixen o es superposen, dificultant la cohesió educativa familiar i les repercussions en els infants. Detectar la diferenciació educativa entre pares i fills permetent un creixement amb iniciativa i autonomia. Observar els principis, valors i ètica de transmissió dels pares als fills. Observar l'existència de pautes, normes i límits bàsics. I valorar les repercussions o el dany que determinades competències parentals puguin causar en el desenvolupament dels infants.

¹⁴ Montserrat, C., Casas, F., Navarro, D (2010) *Els acolliments familiars en l'àmbit internacional: el debat de la professionalització*. Col·lecció Infància i Adolescència, núm. 5. Departament d'Acció Social i Ciutadania. Secretaria d'Infància i Adolescència.

¹⁵ Pedagogs i pedagogs dels EAIA de Barcelona Ciutat. "El Rol del Pedagog/a en l'atenció a la infància i l'adolescència en risc". Revista Eix, núm. 3, març 2009. Pàg. 22-24

- Avaluació de les característiques personals dels pares, el nivell de consciència i actitud receptiva a entendre l'estructura i dinàmica familiar, l'escolta i acceptació d'orientacions educatives i l'assimilació i incorporació de les indicacions professionals en la pràctica de l'exercici parental.
- Conèixer les necessitats educatives i afectives dels infants i donar respostes adients a cada etapa evolutiva i moment vital. Capacitat per vincular-se, interaccionar i empatitzar amb fills/es. (Tant dels pares com de les famílies acollidores i adoptants)
- Detectar el nivell d'atenció assistencial i la cobertura de les necessitats bàsiques de cura, físiques, evolutives i de salut, i de material necessaris.
- Observar la posició i rol de cada membre i la dinàmica relacional del nucli familiar. (Tant dels pares com de les famílies acollidores i adoptants).

a.2) En quant a la intervenció i seguiment:

- Orientar als adults, pares i acollidors, per tal d'entendre les necessitats dels infants i el procés evolutiu de cada infant.
- Proporcionar eines metodològiques als pares en el desenvolupament de les seves competències parentals, dins el treball amb l'objectiu de la reunificació, en el cas que sigui possible. Pel que fa als acollidors i famílies adoptants també, i en aquest cas s'ajudarà a la construcció del relat de la pròpia història de vida de l'infant.
- Participar de la xarxa de recursos socioeducatius i formatius per a pares per una banda, i amb els acollidors o adoptants per l'altre.
- Possibilitar un bon espai i condicions de les visites biològiques dels infants amb els seus pares, atenent a les necessitats de mantenir i potenciar un bon vincle. Ajudar a la comunicació, dinàmica relacional i joc per a què les vivències patern-filials siguin significatives.

b) Dirigides als infants i adolescents:

b.1.) En el procés d'avaluació:

- Observar els factors de protecció i resiliència
- Detectar els indicadors de risc a nivell personal, socialització, d'aprenentatge escolar i d'aprenentatge no formal,... i el grau d'afectació.
- Valorar el nivell acadèmic o formatiu, atenent a la diversitat i les necessitats educatives especials també.
- Explorar si s'ha ampliat la formació amb l'educació no formal i de temps de lleure que li possibiliti aprenentatges, coneixements i vivències enriquidores.
- Atendre l'opinió i consciència de la situació familiar, atenent al grau d'evolució i vital en el que es trobi.
- Estudi dels elements individuals de l'infant: físic i sensorial, coordinació psicomotora, traç; intel·lectuals i neurològiques, personalitat, interessos i actituds, comportaments socioafectius, conductes, formes de com afrontar els problemes i de com resoldre els

conflictives; relacions familiars i socials; integració escolar, desenvolupament de processos cognitius, actitudinals, aptitudinals, motivacional, habilitats.

b.2) En quant a la intervenció i al seguiment:

- Donar eines, en el procés d'intervenció i seguiment, per a millorar la seva integració familiar, escolar, social, d'oci o temps lliure,... Implementar experiències significatives per als infants i adolescents tenint present la seva història familiar d'origen, que ens permeti activar les pròpies capacitats, promoure la resiliència i l'autonomia.
- Fomentar les habilitats socials, l'empatia, els valors de convivència, la tolerància i el respecte; capacitat per arribar a acords o pactes en les relacions, així com aprendre eines per intentar prevenir o resoldre conflictes i promoure'n el desenvolupament ètic i moral.
- Recolzament individual dels hàbits d'autonomia en l'ordre, la higiene, les activitats acadèmiques, tasques familiars,...Potenciació i ajuda per al creixement en valors i bones actituds.
- Escoltar la veu de l'infant i l'esperit crític en un marc educatiu que atén els sentiments, emocions i iniciatives. Impulsar i afavorir els aspectes que promouen la seva participació, el bon desenvolupament cognitiu i de la personalitat.
- Potenciar l'autonomia, en l'etapa adolescent,...

c) Formació, orientació i acompanyament als professionals de l'educació social implicats en la intervenció familiar i els menors d'edat

- Disseny de les línies educatives i d'un pla d'intervenció educatiu específic amb la família. Orientar i acompanyar a l'educador en el seguiment i l'evolució d'aquest. Vetllar per la coherència del pla individual socioeducatiu amb les necessitats de l'infant segons el seu procés escolar, cognitiu, emocional, cura física i habilitats socials de cada infant.
- Intervenció grupal. A través de grups de pares per tal de conèixer altres situacions similars, prendre consciència de la pròpia situació, i aprendre a entendre les necessitats dels fills, aprendre altres maneres de comunicar-se i relacionar-se, i incorporar noves pautes educatives que millorin el desenvolupament dels infants.
- Formació amb els membres familiars i acollidors en casos de possible reunificació en la família d'origen.

d) Dirigides als acollidors i a les famílies adoptives:

d.1) En el procés de selecció i validació:

- Oferir una informació clara i específica sobre el programa de famílies acollidores i/o adoptives amb l'objectiu de transmetre, de forma pedagògica, la possibilitat de representar una opció de criança familiar alternativa a les situacions de desemparament d'alguns infants. Copsar dubtes i primeres impressions sobre fortaleses i vulnerabilitats.
- Valorar la situació familiar, el motiu i l'expectativa de la petició o demanda d'acolliment/adopció. Tant d'un infant com dels germans.
- Explorar les capacitats parentals en sentit figurat en cas que no tinguin fills.

d.2) En quant a la intervenció i al seguiment:

- Realitzar un acompanyament a l'infant i a la família acollidora, en la fase de presentació i pla d'acoblament.
- Acompanyar en la dinàmica i el desenvolupament dels rols parentals, estils educatius, modelatge i pautes educatives dels acollidors/adoptants...
- Donar suport a la vinculació a la xarxa socioeducativa
- Mediar i apropar posicions en els possibles conflictes relacionals entre els joves i les famílies. Oferir eines de gestió del conflicte.
- Formació en habilitats parentals. Integar les famílies en espais formatius d'aprenentatge d'habilitats i estratègies per respondre de manera adequada a les necessitats evolutives dels infants acollits o adoptats.
- Donar suport a l'acolliment i/o procés preadoptiu i adoptiu, en el procés d'integració familiar, tenint en compte l'estat vital de l'infant. Facilitar i empatitzar amb la necessitat de les visites biològiques i el que representen per la construcció personal dels infants. Ajudar a construir el seu relat històric.
- Intervenir en l'espai de visites biològiques dels infants acollits i preadoptats, amb les seves famílies. Acompanyar, guiar i dinamitzar la comunicació entre pares i fills.

e) Coordinació amb els serveis i professionals de la xarxa social d'intervenció

- Promoure la coordinació per apropar visions i compartir objectius de treball des de cada àmbit d'intervenció, amb la família i menor d'edat.
- Participar en actuacions comunitàries de millora dels circuits de derivació, coordinació i intervenció dels diferents dispositius socioeducatius i psicològics.
- Coordinació amb les escoles, aules taller, centres oberts o serveis d'intervenció socioeducativa no residencial, activitats de temps lliure, serveis d'intervenció psicopedagògica i logopèdia... per tal d'abordar el diagnòstic de possibles dificultats i mancances de cada infant.

f) Treball en equip interdisciplinari

- Treball en equip interdisciplinari per a valorar la informació dels diferents àmbits educatius, pedagògic, de salut, psicològic, social,... posar en comú la valoració disciplinar i prendre decisions de protecció a cada situació familiar.
- Emetre informes pedagògics de les observacions, donant una valoració significativa segons la pròpia disciplina.

Des de les funcions generals a les específiques, valorem justificat que ja estan validades i reconegudes en alguns equips de maltractament i protecció dels menors d'edat (EAIA, Equip Tècnic dels Centres D'Acollida i Equips d'Atenció Post-adoptiva). És per això que defensem la inclusió del Pedagóg/a, en la resta d'equips suplementaris i apèndix, per cobrir els coneixements i la pràctica pedagògica dels equips interdisciplinaris que encara no la integren. Aquests equips serien els d'Avaluació: EVAMI, UDEPMI i ECEIA, i els de seguiment: SIFE, ICIF, ECAI.

5.- CONCLUSIONS

L'objectiu dels esmentats Equips (EVAMI, UDEPMI, ECEIA, SIFE, ICIF, ECAI, SERVEIS D'ATENCIÓ POSTADOPTIVA) és el mateix que els EAIA, és a dir, donar resposta d'avaluació del maltractament i, intervenció i seguiment de les mesures de protecció, que requereix d'especialització tècnica concreta. Aquest abordatge analitzarà les capacitats parentals en les atencions educatives, afectives i de socialització dels seus fills per tal de valorar si l'infant viu una situació de risc o desemparament que comportaria aplicar mesures de protecció i separació.

Les funcions serien analitzar:

- l'exercici de la parentalitat no només des de les debilitats i factors de risc sinó també des de les competències parentals i aspectes positius,
- el coneixement de les necessitats de desenvolupament, afectació o resiliència dels infants
- factors d'entorn familiar i social (suport familiar, integració social i en els recursos de la comunitat...)

Les tres disciplines que porten a terme un diagnòstic d'aquestes funcions: Treball Social, Psicologia i Pedagogia, aporten elements avaluadors propis, i configuren una visió complementària.

Esmentar a col·lació, una excepció que s'ha donat a la pràctica i que demostra, a l'igual que en els EAIA, també en els EVAMI ha estat possible la composició i treball de les tres disciplines Treball Social, Psicologia i Pedagogia. Ens referim a l'experiència de l'equip EVAMI de la província de Girona, qui ha estat treballant, durant anys, amb un equip pluridisciplinari. La valoració de l'equip EVAMI Girona¹⁶ i els seus resultats demostren la diferenciació, la complementació i bon funcionament. Respecte al seguiment i acompanyament de les famílies, aquest requereix d'un abordatge educatiu i pedagògic per tal que puguin donar les millors atencions als infants en la mesura d'acolliment.

Quant al seguiment dels infants i adolescents, el professional de la pedagogia, intervé acompanyant-los en el seu desenvolupament integral. Procura una adient atenció educativa, afectiva, escolar i socialitzadora. I també guia en el procés personal i formatiu per a facilitar l'accés a una major autonomia tant dins la situació d'acolliment com el d'una possible reunificació en la família biològica.

En la pràctica ens trobem que alguns equips com les ICIFs o els SIFEs, disposen de la inclusió de l'educador/a social però no del pedagog/a. En l'actualitat, els dos estudis universitaris estan compostats dels mateixos anys de durada des del Pla Bolonya. La praxis, però continua la seva especificitat diferenciada de les dues professions.

Defensem, ara, que les diferents disciplines tenen cabuda perquè són complementàries i es nodreixen entre elles.

¹⁶ EVAMI Girona: actualment i des del mes d'abril de 2017, no s'ha pogut presentar a concurs contemplant el professional de la pedagogia atès que no està inclosa en la Cartera de Serveis Socials (pendent de revisar des de l'any 2011).

Es recull a modus de reflexió¹⁷ final, l'aportació de Cristina Sallés, mestre i pedagoga, i Sandra Ger, psicòloga, que conclouen:

“Un dels drets fonamentals de tots els infants és que les seves necessitats es satisfacin per tal de poder desenvolupar-se adequadament i créixer de forma sana; però aquesta responsabilitat no tan sols pertany als pares d'aquests infants sinó que tots els seus cuidadors i el conjunt de la societat en tenen la responsabilitat que així sigui. El benestar infantil és en mans dels pares i dels membres de la família dels menors, però també depèn de la comunitat on aquests viuen, la qual ha d'aportar esforços i recursos per a garantir el desenvolupament adequat de tots els seus nens i nenes.

Diferents investigacions han deixat clarament demostrada en els darrers anys la relació entre els trastorns del desenvolupament, els problemes de comportament i el patiment infantil, amb l'haver viscut situacions de maltractament tant a escala familiar com a escala institucional i/o social. Per aquest motiu tots aquests organismes han de procurar vetllar per la nostra infància que pateix les conseqüències dels canvis que, a escala econòmica, social, cultural i política, estem vivint.

Cal crear sistemes potents d'avaluació de les famílies, que ens permetin detectar la presència o absència de competències parentals, així com de programes i recursos que promoquin l'adquisició d'aquestes competències i que ofereixin a les famílies amb dificultats les intervencions a escala pedagògica, psicològica i social necessàries per poder promoure una infància sana i resilient d'aquells que seran futurs pares i mares”.

*Grup de Recerca de Pedagogia Social
Col·legi de Pedagogs de Catalunya
28 de juliol de 2017*

¹⁷ Sallés, Cristina i Ger, Sandra: “Les competències parentals en la família contemporània: descripció, promoció i avaluació” Revista Educació Social núm. 49. Pàg. 25 a les 48.

6. FONTS DE CONSULTA

- Amorós, P; Balsells, MA; Fuentes-Peláez, N; Mateos, A; Molina, MC; Mundel, A; Pastor, C i Vaquero, E. "El suport a la família biològica, un factor bàsic per a la reunificació en els acolliments familiars i residencials" Grup GRISIJ-UB.
http://www.revistaalimara.net/media/392/SUPPORT_FAMILIA_BIOLOGICA.pdf
- Barudy J. y Dantagnan M., (2006) Los buenos tratos a la infancia: Parentalidad, Apego y resiliencia, Barcelona, Gedisa
- Cebran, C i Agut, T. (2015) L'acolliment familiar: una mesura de protecció a la Infància. Treball de Grau de Mestre en Educació Infantil. UVIC, Vic
- Donoso, T; Figuera, P i Panchón, C. "l'Acolliment familiar especialitzat: avaluació d'una experiència" GRISIJ-UB <http://www.raco.cat/index.php/TempsEducacio/article/viewFile/125811/246458>
- DTASF "Caminar en família". Programa de competències parentals durant l'acolliment per la reunificació familiar. Recerca avaluativa" Maig i Juny 2016
<http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/detalls/Article/Caminar-en-familia.-Programa-de-competencies-parentals-durant-lacolliment-per-la-reunificacio-familiar.-Recerca-avaluativa>
- Grup de Treball de Pedagogia Social "CENTRES RESIDENCIALS DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA: FUNCIONS DIFERENCIALS DEL PEDAGOG/A I PSICOPEDAGOG/A" – 31/07/2015
http://www.pedagogs.cat/doc/GTPS-COPEC_CentresResidencils_31-7-2015.pdf
- Juanpere, M. i Morral, P "Quin professional dóna suport a les famílies que acullen els infants?" PARLEM DE PEDAGOGIA 15/09/2014 <http://www.pedagogs.cat/req.asp?id=2019&i=ca>
- Llosada, J. (2012) *La meua Família m'acull*. Col·lecció Papers. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar Social i Família, Direcció General d'Atenció a Infància i l'Adolescència.
- Montserrat, C., Casas, F. i Navarro, D (2010) *Els acolliments familiars en l'àmbit internacional: el debat de la professionalització*. Col·lecció Infància i Adolescència, núm. 5. Departament d'Acció Social i Ciutadania. Secretaria d'Infància i Adolescència.
- Pedagogues i pedagogs dels EAIA de Barcelona Ciutat. "El Rol del Pedagog/a en l'atenció a la infància i l'adolescència en risc". Revista Educació i Xarxa EIX, núm. 3, 2009. Pàg. 22-24.
- Riera, Jordi "La tasca professional del Pedagog/Psicopedagog en els diferents àmbits professionals d'actuació". Revista Educació i Xarxa EIX, núm. 0, 2004, p. 20.
- Rodríguez, R. "Las salidas profesionales de los Pedagogos y Pedagogas". Revista Educació i Xarxa EIX, núm. 6, 2012, p. 48.
- Sallés, C. i Ger, S. "Les competències parentals en la família contemporània: descripció, promoció i avaluació" Revista Educació Social núm. 49. Pàg. 25 a les 48.
- Sallés, C. "El pedagog en l'adopció i l'acolliment Una visió des de la interdisciplinarietat", Revista Educació i Xarxa EIX, núm. 6, 2012. Pàg. 34.
- Síndic de Greuges de Catalunya (2013) *Informe sobre els drets de l'infant*.
- Síndic de Greuges de Catalunya (2015) *Informe sobre els drets de l'infant. Les 30 propostes clau*.